

СТРЕЛЬНИКОВ А. В.,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри адміністративного
та фінансового права
(Національний університет
«Одеська юридична академія»)

УДК 342.922(349.22:331.108)(477)

**ПОРЯДОК ПРИТЯГНЕННЯ
ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ**

Наукове дослідження присвячене встановленню підстав адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних та порядку притягнення до такої відповідальності. Визначено органи державної влади, уповноважені притягувати до адміністративної відповідальності, їх компетенцію та порядок дій, а також ключові проблеми та прогалини у діючому законодавстві, що регулює порядок притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері захисту персональних даних.

Ключові слова: адміністративна відповідальність за порушення у сфері захисту персональних даних, захист персональних даних, охорона персональних даних, персональні дані.

Стаття посвячена установленню оснований административной ответственности за нарушение законодательства в сфере защиты персональных данных и порядка привлечения к такой ответственности. В исследовании определены органы государственной власти, уполномоченные привлекать к административной ответственности, их компетенция и порядок действий, а также ключевые проблемы и пробелы в действующем законодательстве, регулирующем порядок привлечения к административной ответственности за нарушения в сфере защиты персональных данных.

Ключевые слова: административная ответственность за нарушения в сфере защиты персональных данных, защита персональных данных, охрана персональных данных, персональные данные.

The refereed article is devoted to allocation of administrative responsibility grounds for breach of legislation in field of personal data protection and procedure of bringing to such responsibility. The research determined bodies of state power authorized to bring to administrative responsibility, their competence and procedures, as well as key problems and gaps in current legislation governing procedure of bringing to administrative responsibility for violations in field of personal data protection.

Key words: administrative responsibility for violations in field of personal data protection, personal data protection, personal data security, personal data.

Вступ. Право на недоторканність особистого життя проголошене Загальною декларацією прав людини, прийнятою Генеральною Асамблеєю ООН. Українська держава також не оминула своєю увагою одне з основних прав людини – статтею 32 Конституції України проголошено право людини на невтручання в її особисте життя. Крім того, не допускається

збирання, зберігання, використання, поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини [2].

З метою конкретизації права людини, гарантованого ст. 32 Конституції України, та визначення механізмів його реалізації 01 червня 2010 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про захист персональних даних» (далі – Закон), який набрав чинності з 1 січня 2011 р. Предметом правового регулювання Закону є правовідносини, пов'язані із захистом персональних даних під час їх обробки. Також Верховна Рада України ратифікувала Конвенцію про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних і Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно органів нагляду та транскордонних потоків даних [1]. Широке розповсюдження і застосування інформаційних технологій, глобальних інформаційних систем, ведення автоматизованих баз даних суттєво спрощує реалізацію громадянами цього права. Але попри всі переваги, існує ризик несанкціонованого втручання в особисте життя людини і неправомірне використання «приватних» даних. Тому право на захист персональних даних є одним із фундаментальних прав людини, а його захист – основним завданням сучасної демократичної правової держави.

Вищезгаданий Закон у цілому є актуальним і необхідним, однак, як зазначають правознавці, його загальний характер вимагає прийняття низки підзаконних нормативно-правових актів, які б деталізували і конкретизували його застосування, у тому числі щодо притягнення до адміністративної відповідальності, про що зазначається науковцями та юристами-практиками. Варто констатувати, що законодавець вже видав численні нормативно-правові акти, що доповнюють Закон України «Про захист персональних даних», що й ставить певні теоретичні та практичні питання в означеній сфері.

Окремі питання проблем захисту інформації про фізичну особу (персональних даних) розглядаються в роботах таких вітчизняних учених, як: І. Арістова, О. Баранов, В. Баскаков, К. Беляков, В. Брижко, В. Бутузов, В. Гавловський, В. Залізник, Є. Захаров, Б. Кормич, О. Кохановська, О. Кулініч, А. Марущак, П. Матвієнко, Н. Нижник, О. Рябченко, І. Сопілко, В. Цимбалюк, М. Швець, О. Фролова та інших. Окрім того, розгляд цього питання здійснюється і зарубіжними вченими: Ф. Агре, К. Беннетт, Д. Беркін, Л. Брейдейс, С. Воррен, С. Дейвіс, І. Гостев, В. Іванський, Ю. Колосов, В. Копилов, Б. Кристальний, І. Мелюхін.

Аналіз публікацій свідчить про те, що проблематика захисту персональних даних викликає занепокоєння у значній кількості людей у зв'язку з наявністю загальновизнаного європейськими правовими стандартами права на недоторканність приватного життя, з одного боку, а з іншого – поширенню у житті реалій несанкціонованого використання персональних даних не уповноваженими на це особами. Іншими словами, міжнародне право та світові стандарти – є, Конституція – є, закон про захист персональних даних – є, а захист практично існує де-факто. Об'єктивно це може визначатися труднощами політико-правових та соціально-економічних трансформацій, що здійснюються в Україні. З іншого боку, існує думка, що проблема захисту персональних даних у наш час не актуальна у зв'язку з нерозвиненістю громадянського суспільства, правової держави, існуванням менталітету примата держави і низьким рівнем інформатизації та правової культури.

Однак, варто констатувати, що на теперішній час існують нагальні потреби для руху в напрямі вдосконалення нормативно-правового упорядкування відносин у сфері захисту персональних даних: по-перше, гармонізація національних законодавств відповідно до приписів континентального права та норм європейських правових стандартів; по-друге, усунення передумов та порушень прав людини на її персональні дані; по-третє, розвиток е-комерції (е-бізнесу, е-торгівлі).

Постановка завдання. Метою наукового дослідження є встановлення та аналіз порядку притягнення до адміністративної відповідальності за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних. Для досягнення поставленої мети перед нами стоїть вирішення таких наукових завдань: 1) встановити підстави адміністративної відповідально-

сті за порушення законодавства у сфері захисту персональних даних; 2) визначити органи державної влади, уповноважені притягувати до адміністративної відповідальності, їх компетенцію та порядок дій; 3) визначити ключові проблеми та прогалини у діючому законодавстві, що регулює притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері захисту персональних даних.

Результати дослідження. Основною «фігурою» у врегулюванні правовідносин в інформаційній сфері та захисті прав і свобод людини та громадянина є, перш за все, держава. Саме держава виступає координатором поведінки учасників інформаційних відносин, законодавцем, що забезпечує правові засади розвитку відповідних правовідносин, юридичним гарантом реалізації права на інформацію, здатним захистити суб'єктів права від несанкціонованого доступу до інформації, забезпечити недоторканність приватного життя людини, реалізацію права на інтелектуальну власність в інформаційній сфері, а також забезпечити умови конкурентоздатності в інформаційній індустрії, правила функціонування інформаційних систем [7, с. 146].

Законодавство визначає персональні дані, як відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована. Достатньо широке визначення персональних даних дає змогу до таких віднести інформацію про будь-яку сферу життя людини. Первинними джерелами відомостей про фізичну особу є видані на її ім'я документи, підписані нею документи, відомості, які особа надає про себе.

Необхідність у захисті та охороні прав суб'єкта персональних даних виникає тоді, коли існує невиконання юридичного обов'язку або зловживання правом, а також у разі виникнення перешкод до їх здійснення або спору про наявність самого права чи обов'язку. Діяльність, спрямована на усунення перешкод у здійсненні прав і обов'язків, у тому числі спорів, на боротьбу з невиконанням обов'язків і зловживанням правом, становить зміст охорони та захисту. Самі поняття «охорона» та «захист» за своїм змістом є неоднозначними.

Під охороною розуміють профілактичні заходи, які здійснюються державними органами шляхом попередження порушень прав громадян, а також усунення різних перешкод для реалізації цих прав. Під захистом мається на увазі примусовий (щодо зобов'язаної сторони) спосіб здійснення порушеного права з метою його поновлення. Таким чином, охорона охоплює заходи, які застосовуються до порушення права, а захист – заходи, які застосовуються після порушення для поновлення порушеного права [9, с. 14].

Здійснення контролю за додержанням законодавства про захист персональних даних відповідно до ст. 23 Закону покладено на Державну службу України з питань захисту персональних даних (далі – ДСЗПД) [4].

Так, відповідно до підпункту 14 п. 3 Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 390, ДСЗПД здійснює контроль за додержанням законодавства про захист персональних даних шляхом проведення виїзних та безвиїзних перевірок володільців та (або) розпорядників баз персональних даних [5].

Також відповідно до підпункту 16 п. 3 зазначеного Положення ДСЗПД складає адміністративні протоколи про виявлені порушення законодавства у сфері захисту персональних даних.

Але справи про адміністративні правопорушення у сфері захисту персональних даних розглядаються згідно зі ст. 221 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) виключно районними, районними у місті, міськими чи міськрайонними судами [3].

Тож способом захисту та охорони прав суб'єкта персональних даних є відповідальність. За своєю сутністю вона є «центральною ланкою того механізму, який забезпечує усунення неузгодженості, дезорганізації в суспільному житті, зняття протиріч та конфліктів між учасниками суспільних відносин» [8, с. 107].

Тож у разі виявлення під час перевірки порушень, передбачених ст. 188-39, 188-40 КУпАП, складається адміністративний протокол. При цьому відповідно до ст. 8 КУпАП закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність за адміністративні правопорушення, мають зворотну силу, тобто поширюються і на правопорушення, вчинені до видання цих законів.

Таким чином, за вчинення діянь, які визначались як адміністративні правопорушення до 01.01.2014 р., а після цієї дати вже не відносяться до таких правопорушень, з 01.01.2014 р. до юридичної відповідальності особи не можуть бути притягнені.

Крім того, ст. 38 КПУпАП передбачено, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше, як через два місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше, як через два місяці з дня його виявлення за винятком випадків, коли справи про адміністративні правопорушення відповідно до цього Кодексу підвідомчі суду (судді). Якщо справи про адміністративні правопорушення відповідно до КУпАП чи інших законів підвідомчі суду (судді), стягнення може бути накладено не пізніше, як через три місяці з дня вчинення правопорушення, а при триваючому правопорушенні – не пізніше, як через три місяці з дня його виявлення, крім справ про адміністративні правопорушення, зазначені у частині третій цієї статті.

Притягнення до адміністративної відповідальності у сфері захисту персональних даних здійснюється за таким порядком.

По-перше, до ДСЗПД повинна бути надіслана скарга від фізичної особи. Однак, слід підкреслити, що така скарга має бути підкреплена документами, що підтверджують порушення у сфері захисту персональних даних. На підставі розгляду скарги володільця (або розпорядника) баз персональних даних може бути включено до Плану перевірок дотримання вимог законодавства про захист персональних даних на відповідний період.

По-друге, на підставі скарги або Плану ДСЗПД проводиться перевірка володільців та (або) розпорядників баз персональних даних щодо дотримання ними вимог законодавства про захист персональних даних, у результаті якої буде надано припис про усунення порушень.

По-третє, у разі невиконання припису ДСЗПД складає адміністративний протокол, який потім передається до районного, районного у місті, міського чи міськрайонного суду.

Отже, наявність адміністративного протоколу, складеного представниками ДСЗПД, є підставою для проведення відповідного судового засідання та прийняття рішення про накладення адміністративного стягнення, передбаченого КУпАП, на підставі якого володільцем бази персональних даних сплачується штраф.

Закон України «Про захист персональних даних» також вказує на парламентський контроль за додержанням прав людини на захист персональних даних, який здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Наразі перевірки, окрім планових та позапланових, можуть також бути як виїзними, так і безвиїзними. Планова перевірка проводиться не частіше одного разу на рік, позапланові можуть проводитися за ініціативою Уповноваженого при наявності інформації про порушення вимог законодавства у сфері захисту персональних даних, обґрунтованих заяв фізичних чи юридичних осіб про порушення законодавства про захист персональних даних тощо. Безвиїзна перевірка (як планова, так і позапланова) проводитиметься без виїзду за місцезнаходженням суб'єкта перевірки чи місця обробки персональних даних на підставі документів та пояснень суб'єктів перевірки.

Слід звернути увагу, що відповідно до п. 10 ч. 1 ст. 23 Закону Уповноважений складає протоколи про притягнення до адміністративної відповідальності та направляє їх до суду у випадках, передбачених законом.

Отже, Уповноваженим може бути складено протокол про притягнення до адміністративної відповідальності за ті діяння, які визнаються адміністративними правопорушеннями згідно з чинним законодавством і вчинені чи виявлені, відповідно, у строки, встановлені ч. 2 ст. 38 КУпАП [6].

Висновки. Таким чином, для розуміння питання можливого настання негативних наслідків та порядку притягнення до відповідальності володільців або розпорядників баз персональних даних слід згрупувати таку відповідальність у відповідні групи:

1) вчинення дій, пов'язаних із персональними даними без згоди суб'єкта персональних даних; 2) відповідальність за порушення вимог щодо забезпечення законності обробки персональних даних (тобто обробка персональних даних); 3) відповідальність за неви-

конання або неналежне виконання процедур, пов'язаних із формулюванням мети обробки персональних даних; 4) відповідальність за недотримання вимог щодо точності та достовірності персональних даних, які збираються та обробляються у базах персональних даних; 5) відповідальність за формування складу та змісту персональних даних у базі персональних даних; 6) відповідальність за невиконання вимог, пов'язаних із державною реєстрацією бази персональних даних; 7) відповідальність за дії, пов'язані з обробкою персональних даних; 8) відповідальність за ненадання або несвоєчасне надання суб'єкту персональних даних доступу до його персональних даних, що містяться у відповідній базі персональних даних; 9) відповідальність за нестворення умов для захисту персональних даних у базі персональних даних; 10) відповідальність за порушення вимог при поширенні (розповсюдженні, реалізації, передачі) відомостей про фізичну особу з урахуванням того, що виконання вимог встановленого режиму захисту персональних даних забезпечує сторона, що поширює ці дані.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_326.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР). – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 34. – Ст. 481.
5. Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних : Указ Президента України від 06 квітня 2011 року № 390/2011. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/390/2011>.
6. Лист Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 03.03.2014 № 2/9-227067.14-1/НД-129. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v7067715-14>.
7. Бойко І.В. Охорона і захист персональних даних адміністративно-правовими засобами / І.В. Бойко // Вісник Академії правових наук України : зб. наук. праць. – 2011. – № 4(67). – С. 144–151.
8. Прохоров В.С. Преступление и ответственность / В.С. Прохоров. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1984. – 318 с.
9. Пучкова М.В. Обеспечение прав граждан органами управления союзной республики / М.В. Пучкова; отв. ред. Б.М. Лазарев. – М. : Наука, 1987. – 221 с.

